

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુરચરણ સિંહ

વિરુદ્ધ

રજિસ્ટ્રાર, સહકારી સંસ્થાઓ, હિમાચલ પ્રદેશ અને અન્ય

સપ્ટેમ્બર ૧૫, ૨૦૦૫

[અરિજીત પાસાયત અને સી. કે. ઠાકર, ન્યાયામુર્તીઓ]

ભારતીય બંધારણ, ૧૯૫૦ :

કલમ ૧૨ અને ૨૨૬-"રાજ્ય"-સહકારી સોસાયટી-કર્મચારી-સેવાઓની સમાપ્તિ-જેને વડી અદાલત સમક્ષ રિટ પિટિશનમાં પડકારવામાં આવ્યો હતો- વડી અદાલત દ્વારા અધિકારક્ષેત્રના અભાવને કારણે રિટ પિટિશન ફગાવી દેવામાં આવી કારણ કે તેના મતે સહકારી સોસાયટી કલમ ૧૨ ના અર્થમાં રાજ્ય ન હતી-એવું જણાય છે કે પ્રતિવાદી-સોસાયટી કલમ ૧૨ ના અર્થમાં "રાજ્ય" હતી કે કેમ તે પ્રશ્ન નક્કી કરવા માટે મૂળભૂત તથ્યાત્મક પાસાઓ ઉચ્ચ

અદાલત સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા ન હતા-ઉચ્ચ અદાલત માટે જે કહેવામાં આવ્યું છે તેની પ્રદિપકુમારના કેસની પૃષ્ઠભૂમિમાં જાળવણી અંગેના પ્રશ્નની તપાસ કરવી યોગ્ય રહેશે. -રિટ પિટિશન ફાઇલ કરવા માટે પુનઃસ્થાપિત-હાઇકોર્ટ રિટ પિટિશનની જાળવણી તેમજ ગુણદોષના પ્રશ્નનો નિર્ણય કરે છે.

*પ્રદીપ કુમાર નિસ્વાસ વિરુદ્ધ ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ કેમિકલ બાયોલોજી અને અન્યો, [૨૦૦૨] ૫ એસ. સી. સી. ૧૧૧, અનુસર્યા.

સભાજીત તિવારી વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્યો, [૧૯૭૫] ૧ એસ. સી. સી. ૪૮૫, નકારી કાઢવામાં આવે છે.

અજય હાસિયા અને અન્યો વિરુદ્ધ ખાલિદ મુજુબ સેહરાવદી અને અન્યો, [૧૯૮૧] ૧ એસ. સી. સી. ૭૨૨ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

સિવિલ અપીલીય હકુમત : સિવિલ અપીલ નંબર ૩૪૯૯/૨૦૦૫.

સી. આર. નંબર ૯/૧૯૯૮ માં શિમલા ખાતે હિમાચલ પ્રદેશ હાઇકોર્ટના ૧૨/૧૦/૧૯૯૮ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા વતી ડૉ. શ્યામલા પપ્પુ, આર. કૃષ્ણામૂર્તિ અને મોહન પાંડે.

પ્રતિવાદીઓ માટે નરેશ કે. શર્મા અને જાવેદ મહમૂદ રાવ.

કોર્ટનો નીચેનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો:

વર્તમાન અપીલ સિવિલ રિવ્યૂ નંબર ૯/૧૯૯૮ માં શિમલા ખાતે હિમાચલ પ્રદેશ હાઈકોર્ટના ચુકાદા સામે નિર્દેશિત છે. વિવાદિત આદેશ દ્વારા, સિવિલ રિટ પિટિશન નંબર ૧૮૪૪/૧૯૯૫ માં પસાર કરવામાં આવેલા અગાઉના આદેશને પાછો બોલાવવામાં આવ્યો હતો અને એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે હાઈકોર્ટને રિટ પિટિશનને ધ્યાનમાં લેવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. આ દ્રષ્ટિકોણ મુખ્યત્વે એ આધાર પર લેવામાં આવ્યો હતો કે પ્રતિવાદી એક સહકારી સંસ્થા હતી અને તેથી તે ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ (ટૂંકમાં 'બંધારણ') ની કલમ ૧૨ના અર્થમાં આવરી લેવામાં આવી ન હતી. આ હેતુ માટે રિલાયન્સને હાઈકોર્ટના બે ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદાઓ પર મૂકવામાં આવ્યું હતું જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે હાઈકોર્ટને રિટ પિટિશનને ધ્યાનમાં લેવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, સમીક્ષાને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને રિટ પિટિશનને જાળવવા યોગ્ય ન હોવાને કારણે ફગાવી દેવામાં આવી હતી. કેસની યોગ્યતા પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો ન હતો.

અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે પ્રદીપ કુમાર બિસ્વાસ વિરુદ્ધ ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ કેમિકલ બાયોલોજી એન્ડ અદર્સ, [૨૦૦૨] ૫ એસ. સી. સી. ૧૧૧ માં આ અદાલતના સાત ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે આપેલા ચુકાદાના સંદર્ભમાં રજૂઆત કરી હતી કે રિટ પિટિશન જાળવવા યોગ્ય છે. ઉપરોક્ત ચુકાદા દ્વારા, સભાજીત તિવારી વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો, [૧૯૭૫] ૧ એસ. સી. સી. ૪૮૫ ના કેસમાં બંધારણીય બેંચના નિર્ણયને નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો, અજય હાસિયા અને અન્યો વિરુદ્ધ ખાલિદ મુજબ સેહરાવદી અને અન્યો, [૧૯૮૧] ૧ એસ. સી. સી. ૭૨૨ના કેસમાં બંધારણીય બેંચના ચુકાદાને સમજાવવામાં આવ્યો હતો અને બંધારણની કલમ ૧૨ હેઠળ કોઈ ચોક્કસ નિગમ અથવા સંસ્થાને "રાજ્ય" ની વ્યાખ્યામાં સામેલ કરી શકાય કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે બહુવિધ પરીક્ષણો કરવામાં આવ્યા હતા. તે અન્ય બાબતોની સાથે નીચે મુજબ યોજવામાં આવી હતી:

“આખરે જે ચિત્ર ઉભું થાય છે તે એ છે કે અજય હાસિયાના કેસ (ઉપરોક્ત) માં ઘડવામાં આવેલા પરીક્ષણો સિદ્ધાંતોનો સખત સમૂહ નથી, જેથી જો કોઈ વસ્તુ તેમાંથી કોઈ એકમાં આવે તો તેને પૂર્વધારણા તરીકે કલમ ૧૨ના અર્થમાં રાજ્ય માનવામાં આવે. દરેક કેસમાં પ્રશ્ન એ હશે કે—સ્થાપિત સંચિત તથ્યોના પ્રકાશમાં, સંસ્થા આર્થિક, કાર્યાત્મક અને વહીવટી રીતે સરકાર દ્વારા પ્રભુત્વ ધરાવે છે કે તેના નિયંત્રણ હેઠળ

છે.આ પ્રકારનું નિયંત્રણ સંસ્થા માટે વિશિષ્ટ હોવું જોઈએ અને તે વ્યાપક હોવું જોઈએ.જો આ મળી આવે તો સંસ્થા કલમ ૧૨ હેઠળ રાજ્ય છે.બીજી બાજુ, જ્યારે નિયંત્રણ માત્ર કાયદા હેઠળ હોય કે અન્યથા નિયમનકારી હોય, ત્યારે તે સંસ્થાને રાજ્ય બનાવવાનું કામ કરશે નહીં.”

એવું લાગે છે કે બંધારણની કલમ ૧૨ના અર્થમાં પ્રતિવાદી- સોસાયટી "રાજ્ય" હતો કે કેમ તે પ્રશ્ન નક્કી કરવા માટે હાઈકોર્ટ સમક્ષ મૂળભૂત તથ્યાત્મક પાસાઓ રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા.ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમને લાગે છે કે પ્રદીપ કુમારના કેસમાં (ઉપરોક્ત) જે કહેવામાં આવ્યું છે તેની પૃષ્ઠભૂમિમાં જાળવણીક્ષમતા અંગેના પ્રશ્નની તપાસ કરવી હાઈકોર્ટ માટે યોગ્ય રહેશે.પક્ષોને આ સંબંધમાં તેમના સંબંધિત વલણના સમર્થનમાં સામગ્રી મૂકવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે.આ બાબત ૧૯૯૫થી પેર્લિંગ હોવાથી અને તેમાં કાયદેસરતા અથવા અપીલકર્તાની સેવાઓ સમાપ્ત કરવાનો પ્રશ્ન સામેલ હોવાથી, તે પક્ષકારોના હિતમાં હશે જો રિટ પિટિશનનો નિકાલ શક્ય તેટલી વહેલી તકે, પ્રાધાન્યમાં અમારા આદેશની પ્રાપ્તિ તારીખથી ચાર મહિનાની અંદર કરવામાં આવે.

અંતિમ પરિણામમાં, સિવિલ રિટ પિટિશન નંબર ૧૮૪૪/૧૯૯૫ ફાઈલમાં પુનઃસ્થાપિત થાય છે.

અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે અમે કેસના ગુણદોષ પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી.ઉચ્ચ અદાલત રિટ અરજીની જાળવણીક્ષમતા તેમજ ગુણદોષના પ્રશ્નનો નિર્ણય કરશે.જો તે એવું માને છે કે તેની પાસે અધિકારક્ષેત્ર છે, તો તે પક્ષો દ્વારા તેમના સંબંધિત વલણના સંદર્ભમાં તેની સમક્ષ મૂકવાની સામગ્રીને ધ્યાનમાં લઈને ગુણદોષ પર વિચાર કરશે.

ખર્ચ અંગેના કોઈપણ આદેશ વિના અપીલનો તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે.

અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

આર. પી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.